

doče Benešić i Ristić-Kangrga. Na zapadu se po Benešićevu svjedočanstvu glagol *zastupati* upotrebljava u književnosti u značenju *braniti, zastupati koga, pravdati, zamjenjivati*, a glagol *zastupati* u značenju *spriječiti komu put*. Po Ristić-Kangrginu svjedočanstvu na istoku se glagol *zastupati* upotrebljava u značenju *braniti, zastupati koga, zamjenjivati*, a glagol *zastupati* kao perfektivan u tom istom značenju, ali i u značenju *spriječiti komu put*. Stoga je na zapadu običnije: *Taj je tip najbrojnije zastupan*, ali je na istoku moguće i *zastupljen*, a onda se jedno i drugo širi s istoka na zapad i sa zapada na istok. Ono, na što smo navikli, tako živi u nama, da nam je drugo neobično. To je čak i zavaralo našeg

čitaoca, te je pogrešno zaključio, da glagola *zastupati* uopće i nemamo. No prema svemu rečenome naš čitalac može s opravdanjem upotrebljavati glagol *zastupati* u izričajima *zastupati na sudu i kod oblasti*. Historijski kontinuitet takve upotrebe glagola *zastupati* pojačava to njegovo pravo u znatnoj mjeri. No ne daje mu pravo na isključivost, jer eto postoji u štokavskom narječju i perfektivan glagol *zastupati* s takvim značenjem.

Sve nas to upućuje na to, da je pri razmatranju o pravilnosti kakva izričaja potrebno čitav problem potanje prostudirati i da nije dovoljno osloniti se samo na svoj jezični osjećaj.

Ljudevit Jonke

OSVRTI

ČETVRTI SASTANAK PRAVOPISNE KOMISIJE

Četvrti sastanak Pravopisne komisije, koja treba da izradi zajednički pravopis hrvatskosrpskoga jezika, održan je u Beogradu od 19. do 24. prosinca 1955. u prostorijama Srpske akademije nauka. Prisustvovali su svi članovi Pravopisne komisije: dr. Radomir Aleksić, dr. Aleksandar Belić, Miloš Hadžić, dr. Josip Hamm, dr. Mate Hraste, dr. Ljudevit Jonke, Radovan Lalić, Slavko Pavešić, Pavle Rogić, dr. Mihailo Stevanović i dr. Jovan Vuković. Na dnevnom redu bila su ova pravopisna pitanja: 1. pretresanje formulacija dosadašnjih zasjedanja, 2. sastavljenost i odvojeno pisanje riječi, 3. interpunkcija, 4. kratice, 5. glas *l* (s obzirom na njegove promjene), 6. pravopisni znaci i 7. gubljenje suglasnika.

Po zaključku Komisije raspravljalo se najprije o 5. točki, pa onda o 7. i 2. i napokon o 3. točki. O glasu *l*, o gubljenju suglasnika i o pisanju složenih riječi pretresen je materijal u cijelosti, te su o tome doneseni zaključci i izabrani referenti, koji će na temelju donesenih zaključaka stilizirati tekstove za ta pravopisna poglavlja. Kako je naj-

veći dio vremena utrošen na rješavanje pitanja 2. točke, za interpunkciju je preostalo samo toliko vremena, da se problem osvijetli u glavnim linijama, a pojedinosti su ostale za predviđeni peti sastanak Komisije.

Peti sastanak Pravopisne komisije održat će se po zaključku Komisije u Sarajevu u prostorijama Filozofskog fakulteta od 5. do 10. ožujka 1956. Na dnevni red je stavljeno pretresanje formulacija dosadašnjih zasjedanja, interpunkcija (nastavak), kratice, pravopisni znaci, pisanje tuđih riječi, pisanje futura I. i gramatička terminologija.

Kako neki čitaoci *Jezika* pitaju, zašto u *Jeziku* ne pišemo potanko o pravopisnim formulacijama dosadašnjih zasjedanja, treba da kažem, da je to stoga tako, što je Pravopisna komisija donijela zaključak, da se pravopisne formulacije ne saopćavaju javnosti pojedinačno, nego u cjelini, kad bude obavljen sav posao. Tada će se čitav nacrt Pravopisa dati na diskusiju cjelokupnoj našoj javnosti, u prvom redu stručnim i književnim društvima i ustanovama, no Pravopisnoj komisiji ostaje i nadalje pravo, da o prijedlozima i mišljenjima pojedinaca.

društava i ustanova sama donese konačnu odluku.

Premda je o tom već pisane u 5. broju prošlogodišnjeg »*Jezika*«, ipak na upite naših čitalaca ponovno navodim, da u Pravopisnoj komisiji zastupaju Beogradsko sveučilište prof. Stevanović i prof. Lalić, Zagrebačko sveučilište prof. Hraste i prof. Hamm, Sarajevsko sveučilište prof. Vuković, Jugoslavensku akademiju znanosti i umjetnosti prof. Rogić i prof. Pavešić (kao stalni zamjenici akademikâ S. Musulina i M. Gavazija), Srpsku akademiju prof. Belić i Aleksić, Maticu Srpsku M. Hadžić i Maticu Hrvatsku prof. Jonke. Komisija radi bez prekida, ako je koji član i odsutan, jer on uvijek ima mogućnost, da na slijedećem sastanku potakne ponovno raspravljanje pitanja, o kojem je donesen zaključak bez njegova učestvovanja.

Lj. J.

O POGREŠNOJ UPOTREBI PRIJEDLOGA KROZ

Izricanje oruđa ili sredstva izvor je mnogih nevolja, teoretskih i praktičnih. Neki jezikoslovci među riječi, kojima se izriče oruđe ili sredstvo, u objekte, a drugi ih uvrštavaju u priloške oznake. Istu razliku vidimo i u jezičnim udžbenicima pojedinih naroda. Ščerbina ruska gramatika u rečenici *Stari je ribu hvatao mrežom* nalazi dva objekta, bliži u akuzativu (*ribu*) i dalji u instrumentalu (*mrežom*). U austrijskim školama uče, da je riječ u takvoj funkciji priloška oznaka načina. Primjer *Miševe hvatamo slaninom* ima objekt (*miševe*) i prilošku oznaku (*slaninom*). U našim udžbenicima nije istaknuto ni jedno ni drugo mišljenje.

Smatram, da instrumental, kojim izričemo oruđe ili sredstvo, valja shvatiti kao prilošku oznaku. Da je takvo shvatanje točno, pokazuje i naša jezična praksa. Za objekte, i bliži i dalji, pitamo uvijek padežnim pitanjem. Za njih ne možemo postaviti priloško pitanje. Na pr. Čega se bojiš? Bojim se vuka. Kome prilaziš? Prilazim konju. Što gledaš? Gledam psa. Čime

trguješ? Trgujem voćem. O čemu govoriš? Govorim o kruškama.

Riječ, kojom izričemo oruđe ili sredstvo, možemo tražiti padežnim pitanjem, isto kao objekt u instrumentalu: Čime pišeš? Pišem perom, olovkom i t. d. Objekti odgovaraju samo na padežna pitanja, a priloške oznake i na priloška i padežna pitanja.

Kadšto razlika između objekta i priloške oznake u instrumentalu nije u prvi mah sasvim jasna. Tako se diskutiralo o primjerima kao *Dječak se kamenom bacio iz pračke*. Instrumental *kamenom* shvaćen je i kao objekt i kao priloška oznaka. Po shvaćanju, uobičajenom kod nas, *kamenom* je objekt. Oruđe, kojim je dječak izvršio radnju, jest pračka, a kamen je ono, na čemu se radnja ostvaruje, objekt. Na pitanje *kako?* odgovor je *iz pračke*, a *kamenom* stoji samo na padežno pitanje *čime?*. Rečenicu bismo mogli izmijeniti bez razlike u značenju: *Dječak je bacio kamen iz pračke*, što također dokazuje, da je *kamenom* objekt.

U udžbenike za niže razrede ne bi trebalo unositi takva zakučasta razmatranja, u kojima se ne slažu ni profesori ni gramatike. Pogotovu se ne bi smjelo događati, da se takvo razlikovanje dijelova rečenice zahtijeva od učenika srednjega stupnja. Međutim, s izricanjem sredstva ili oruđa morali bi se naši učenici ipak upoznati, ne ulazeći pri tom u to, u koji dio rečenice pripada. Ta poznato je, koliko su raširene pogreške u izricanju sredstva. U našim školama uči se o oznakama mjesta, vremena, načina i uzroka, u kojima se malo odstupa od pravilnoga. Od toga učenici nemaju praktične koristi, nego to služi više za razvijanje duševnih sposobnosti.

Gotovo u svim našim krajevima uvriježilo se pogrešno izricanje sredstva prijedlogom *s*, a uza nj u novije vrijeme počinje upravo bujati još jedan korov. Nalazimo ga u dnevnoj štampi, čujemo ga na sastancima, u školi i t. d. Mislim na prijedlog *kroz*, koji se sve češće upotrebljava drukčije, nego što je dosada bilo uobičajeno. Nisam za to, da se staro čuva pod svaku cijenu. Gdje smeta,